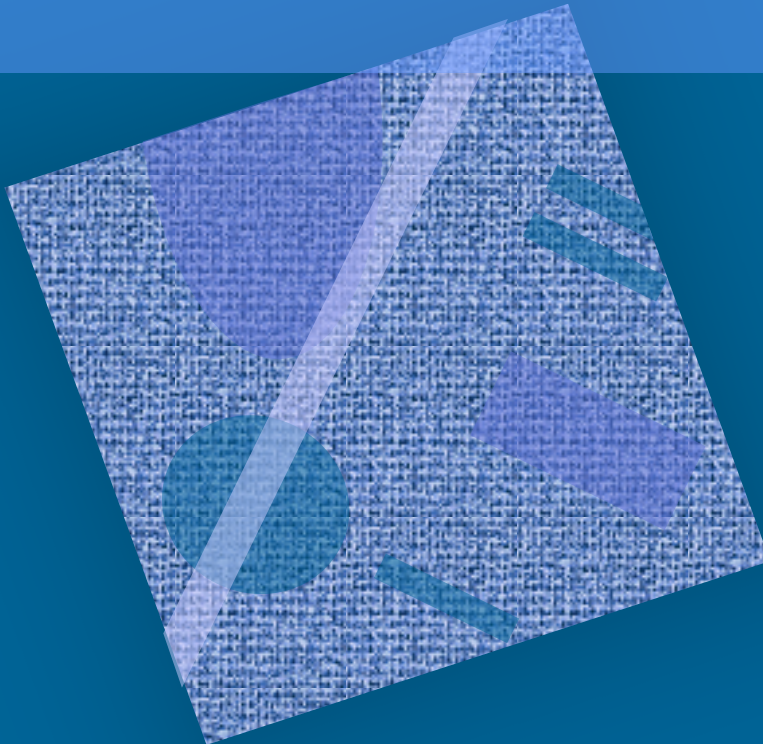

Luento 7 (verkkoluento 7)

Tiedon muuttumattomuuden tarkistus Järjestelmän sisäinen muisti

Pariteetti, Hamming-koodi
Välimuisti, muisti

Tiedon tarkistus

- Tiedon oikeellisuutta ei voi tarkistaa yleisessä tapauksessa
- Laitteistovirheitä voidaan havaita ja joskus automaattisesti korjata
 - Bitti voi muuttua muistissa tai tiedon siirrossa
 - muistipiirissä voi olla vika (staattinen vika)
 - sopiva alkeishiukkanen voi muuttaa bitin tiedonsiirron aikana (transientti vika)
 - Vian takia tieto muuttuu virheelliseksi (virhe)
 - Korjaamattomasta virheestä voi aiheutua häiriö
- Tietokannan eheys on eri asia!

vika

virhe

häiriö

Lisää
tietoa?

Tieto-
kanta
kurssit

Vika, virhe, häiriö

- *Rillit huurussa* tv-sarja

- Penny liukastuu ammeessa?
- Sheldonin mielestä vika oli liukuestematon puuttuminen, liukastuminen sen aiheuttama virhe ja murtuma virheen aiheuttama häiriö.

- Avaruussukkula

- Vika yleensä ohjelmoijan koulutuksessa
- Virhe koodissa
 - Luokittelu sen aiheuttaman häiriön perusteella
- Häiriö voi olla olematon, tai sukulan tuhoutuminen

Tiedon muuttumattomuus

- Virheitä tapahtuu
- Otetaan mukaan ylimääräisiä bittejä, joiden avulla virheitä voidaan havaita ja ehkä myös korjata
- Järjestelmä suorittaa tarkistukset automaattisesti
 - Laitteistotasolla, esim.
 - Muistipiiri tarkistaa ja ehkä korjaa, jos tieto on muuttunut tallennuksen aikana
 - Suorittimen MMU tarkistaa ja ehkä korjaa, jos tieto on muuttunut väylällä matkalla muistista
 - Ohjelmistotasolla, esim.
 - 4KB tietoliikennepaketissa ei tiedonsiirtovirheitä

Bittitason tarkistukset

- Muistipiirit, levyt, väylät, tiedonsiirrot
- Monenko bitin muuttuminen havaitaan?
- Monenko bitin muuttuminen voidaan automaattisesti korjata?
- Havaitsemiseen ja/tai korjaamiseen tarvitaan enemmän (ylimääräisiä) bittejä
 - lisämuistitilan tai levytilan tarve?
 - lisäpiuhojen tarve väylällä?
- Tarkistukset/korjaukset
laitteisto- vai ohjelmistotasolla?

Hetu: 120464-121C
(merkkejä, ei bittejä)

Hetu: 1 (merkki)

Hetu: 0 (merkki)

Hetu: +10%

Hetu: ohjelmistotasolla

Pariteettibitti

Havaitsee: Kaikki yhden bitin virheet

- Yksi ylimääräinen bitti per tietoalkio
 - sana, tavu, tietoliikennepaketti (?)
- Parillinen (pariton) pariteetti: 1-bittien kokonaislukumäärä on aina parillinen (pariton)
- Havaitsee: 1 bitti
- Korjaa: 0 bittiä
- Esimerkki (parillinen pariteetti)

0010 001 0

1000 1101 1111 001 1

pariteettitilantarve: 12.5%

6.25%

Suomalainen IBAN

Havaitsee: Kaikki yhden merkin virheet
Useimmat kahden merkin virheet
Kaikki kahden merkin vaihtumiset
Useimmat muut virheet

(vanha)

Pankkitilin numero

500015-123

50001500000123 FI00

50001500000123 15 18 00

50001500000123 15 18 00 mod 97 = 61

98-61 = 37

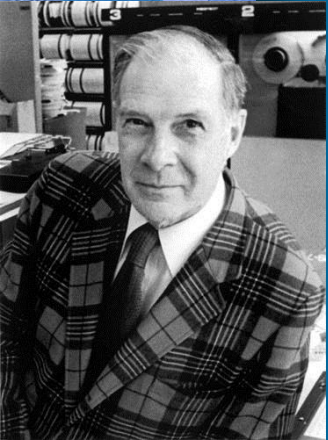
FI37 5000 1500 0001 23

(uusi, IBAN)

Pankkitilin numero

Hamming etäisyys (R. Hamming 1950)

- Montako bittiä jossain koodijärjestelmässä (esim. ISO Latin-1) esitetyllä koodilla (esim. 'A' = 0x41 = 0100 0001) täytyy muuttua, että se muuttuu johonkin toiseen (mihin tahansa) lailliseen koodiin.

'A' = 0x41 = 0100 0001

2 bittiä

'B' = 0x42 = 0100 0010

1 bittiä

'C' = 0x43 = 0100 0011

- ISO Latin-1:n Hamming etäisyys: 1
- Pariteettibitin kanssa Hamming etäisyys: 2
 - mikä todennäköisyys 2 bitin (vs. 1 bitin) virheeseen?
 - riittävän pieni?

$$\text{Prob}\{ \text{"2 bitin virhe"} \} = (\text{Prob}\{ \text{"1 bitin virhe"} \})^2$$

Virheen korjaava Hamming koodi (5) (R. Hamming 1950)

Valaiseva esimerkki

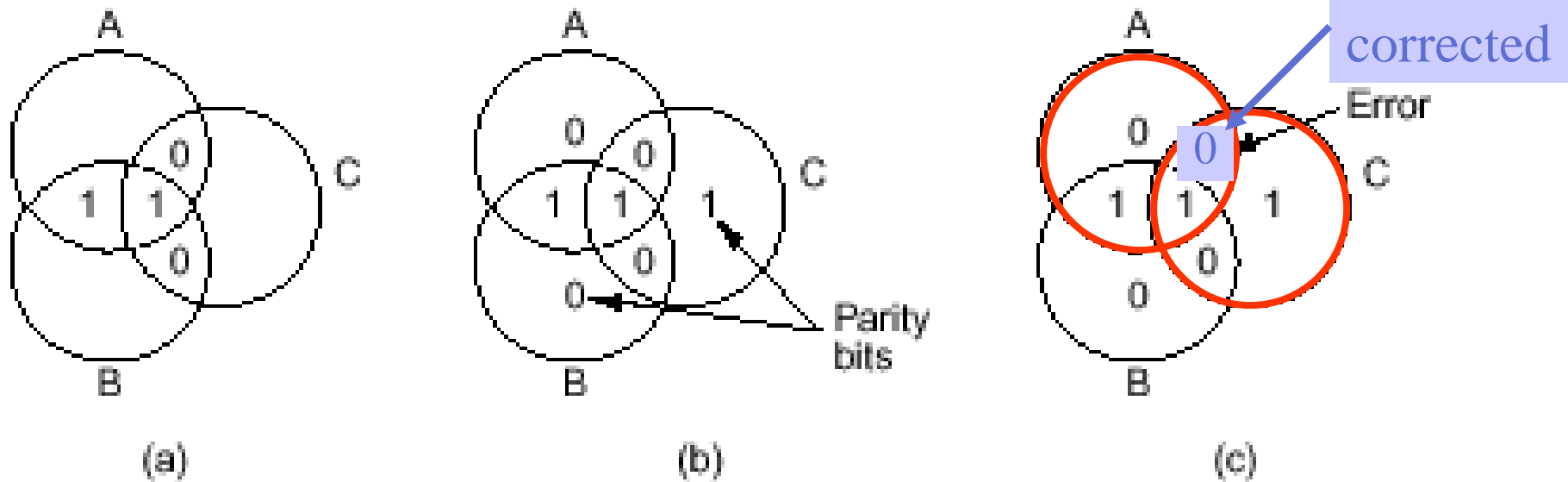

Figure 2-14. (a) Encoding of 1100. (b) Even parity added. (c) Error in AC.

[Tane99]

(a) Kukin databitti (4 kpl) kuuluu erilaisiin pariteettijoukkoihin (3 kpl)

(b) Tarvitaan 3 ”ylimääräistä” bittiä!

(c) Joukot A ja C havaitsevat virheen ja siten paikallistavat virheellisen bitin

Täsmälleen 1 databitti identifioituu kerrallaan!

entä jos virhe pariteettibitissä?

Virheen korjaava Hamming koodi

Data: oikein 100 1100 virheellinen 110 1100 (parillinen pariteetti)
Bitti nro: 765 4321 765 4321

Pariteettibitti 1 tarkistaa bittejä 1, 3, 5, 7

Pariteettibitti 2 tarkistaa bittejä 2, 3, 6, 7

Pariteettibitti 4 tarkistaa bittejä 4, 5, 6, 7

Tapahtuu virhe: bitti 6 muuttuu (flips)

Pariteettibitti 2 tarkistaa bittejä 2, 3, 6, 7: VIRHE

Pariteettibitti 4 tarkistaa bittejä 4, 5, 6, 7: VIRHE

$2+4 = 6 \Rightarrow$ korjaa bitti nro 6

1 = 00**1**
2 = 0**1**0
3 = 0**11**
4 = **1**00
5 = **1**0**1**
6 = **11**0
7 = **111**

CRC - Cyclic Redundancy Code

- Tiedonsiirrossa käytetty tarkistusmenetelmä
- Tarkistussumma (16 bittiä) isolle tietojoukolle
 - laske $CRC = f(\text{viesti}) \% 2^{16}$ (ota 16 viimeistä bittiä)
 - lähetä viesti ja CRC
 - vastaanota viesti ja CRC
 - laske CRC ja tarkista, oliko se sama kuin viestissä
 - jos pielessä, niin pyydä uudelleenlähetyistä

CRC-CCITT CRCs detect:

All single- and double-bit errors

All errors of an odd number of bits

All error bursts of 16 bits or less

In summary, 99.998% of all errors

Virheiden tarkistusmenetelmien käyttöalueet

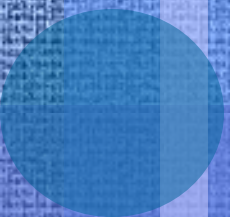
- Mitä lähempänä suoritinta, sitä tärkeämpää tiedon oikeellisuus on
- Sisäinen väylä, muistiväylä (laitteistototeutus)
 - virheet lennossa korjaava Hamming-koodi
 - ylim. johtimet pariteettibiteille
 - laitteistopiirit pariteettibittien tarkistamiseen (aika!?)
- Paikallisverkko (ohjelmistototeutus)
 - uudelleenlähetyksen vaativa CRC
 - kun tulee virheitä, niin niitä tulee yleensä paljon
 - Hamming koodi ei riitä kuitenkaan
 - pariteettibitti päästää läpi (esim.) 2 virheen paketit

Laitteiden monistaminen

- Monta muistipiiriä tai levyä, samat tiedot monistettu
- Monta suoritinta, samat käskyjen suoritukset monistettu
- Monta laitteistoa, samat ohjelmat monistettu
 - äänestysmenettely: enemmistö voittaa
 - monimutkainen, hidas?
 - virheelliseksi havaittu laitteisto suljetaan pois häiriköimästä automaattisesti?
- Eri tai saman tyyppiset laitteistot, samankaltaiset ohjelmat
 - samat speksit, samat syötteet, eri ohjelmoijat

“Four of the five computers (IBM AP-101) on the space shuttle Columbia ran identical software and compared results with each other before giving the go-ahead to take a specific action. The fifth computer (also IBM AP-101) ran a different version of the software and was used only if the others failed.”

<http://www.hq.nasa.gov/office/pao/History/computers/contents.html>

Välimuisti (cache)

- Ongelma: keskusmuisti on aika kaukana suorittimesta
 - rekisterin viittausaika: X
 - muistin viittausaika: 200X
 - (karkealla tasolla)
- Ratkaisu: välimuisti lähelle suoritinta
 - pidetään siellä kopioita viime aikoina viitatuista keskusmuistin alueista
 - välimuistin viittausaika: 2X
- Jokainen muistiviite on nyt seuraavanlainen
 - jos data ei ole välimuistissa, niin hae se sinne
 - suoritin odottaa tällä aikaa, laitteistototeutus!
 - tee viittaus dataan (käskyyn) välimuistissa
 - (talleta muutettu tieto keskusmuistiin, ehkä)

Muistin toteutus

- Eri teknologioita eri tasoisiin muisteihin
- RAM - Random-Access Semiconductor Memory
 - anna osoite ja lue/kirjoita signaali
 - mistä vaan voi lukea/kirjoittaa samassa ajassa
 - virta pois \Rightarrow tiedot häviävät (volatile memory)

Kaikki nykyiset keskusmuistit ovat ”random access”

RAM:n kaksi eri teknologiaa

- DRAM: dynaaminen RAM, halvempi, hitaampi, tietoja pitää virkistää vähän väliä (esim. joka 2 ms)
 - tavallinen keskusmuisti (1975-..) useimmissa koneissa
 - toteutettu kondensaattoreilla, jotka ”vuotavat” ...
- SRAM: staattinen RAM, kalliimpi (~10-20x), nopeampi (~10-50x), vie tilaa enemmän, ei vaadi tietojen virkistämistä
 - välimuisti useimmissa koneissa
 - muisti superkoneissa
 - toteutettu samanlaisilla logiikkaportteilla (gate) kuin prosessorikin

Nykyaikaisen keskusmuistin termejä

- SDRAM (synchronous dynamic random access memory)
 - Kello tahdittaa siirrot väylälle
 - Sisäinen puskuri, useita muistioperaatioita jonossa
- DDR (double data rate) SDRAM
 - Yhden kellopulssin aikana kaksi datasiirtoa, sekä nousevalla että laskevalla pulssin osalla

Kello, väylä
Lisää tietoa?

Tietokoneen
rakenne

ROM teknologia

- ROM - Read-Only Memory
 - tieto säilyy virran katkettua (non-volatile)
 - Voi käytön aikana vain lukea, ei voi kirjoittaa
 - esim. järjestelmän alustustiedot (BIOS)
 - kirjoitus lastun valmistusaikana, Mask-ROM
 - ei enää käytössä
 - huono puoli: kerran väärin, aina väärin (ehkä...)
 - päivitys: laita valmistajalta saatu uusi lastu paikalleen
 - tietoa voi lukea mistä vain samassa ajassa (random access)
 - yleensä hitaampi kuin RAM (~10x)

HISTORIAA

Kirjoitettavia ROM-muisteja

- PROM - Programmable ROM
 - kerran kirjoitettava
 - tiedon päivitys: ”polta” tiedot tyhjään PROM:iin
- EPROM - Erasable PROM
 - tietoja ei voi päivittää sana kerrallaan
 - vanhat tiedot voidaan (kaikki!) poistaa 20 min. UV-säteilyllä, jonka jälkeen päivitettyt tiedot voidaan ladata
- EEPROM - Electronically Erasable PROM
 - tietojen pyyhkiminen tavukohtaisesti elektronisesti
- FLASH EEPROM memory
 - tietojen pyyhkiminen nopeasti kerralla elektronisesti
 - normaalijännitteellä, kaikki tai lohko kerrallaan
 - nopeampi kuin EEPROM
- Flash Drive, SSD – Solid State Disk
 - Flash-muistilla toteutettu iso muisti
 - Käyttöjärjestelmä näkee (usein, ei aina) kovalevynä

read-
mostly
memory

HISTORIAA

HISTORIAA

NYKYAIKA

SSD – Solid State Disk

- Flash-muisti (tms.) paketoituna erilaisiin koteloihin
- Rajallinen määrä (100 000?) kirjoituskertoja samaan muistipaikkaan
 - Kirjoitettavia fyysisiä muistialueita kierrätetään
 - Vara-alueita valmiiksi allokoituna
 - Keskusmuistissa oleva tiedostovälimuisti vähentää kirjoituskertoja?
- Säilyvyys: 5-10v? (ei ”ikuista”!)
- Kaksi teknologiaa (2012)
 - nor: luku/kirj sana kerrallaan, hitaampi
 - nand: luku/kirj lohko kerrallaan, nopeampi

SSD vs. kovalevy (HDD)

- I/O per sek: SSD ehkä 100x nopeampi
- Saantiaika: SSD n. 10-100x nopeampi
- Kapasiteetti: HDD ehkä 4x isompi (2016)
- SSD kestää tärinää, ei kulu, vaatii vähemmän virtaa, vie vähemmän tilaa
- Hinta: SSD ehkä 8x (2016)
 - HDD 2 TB, 70e
 - SSD 1 TB, 280e

Muisti- hier- arkia

- Flash?
- SSD?
- Levypal-
velin?
- Pilvi?

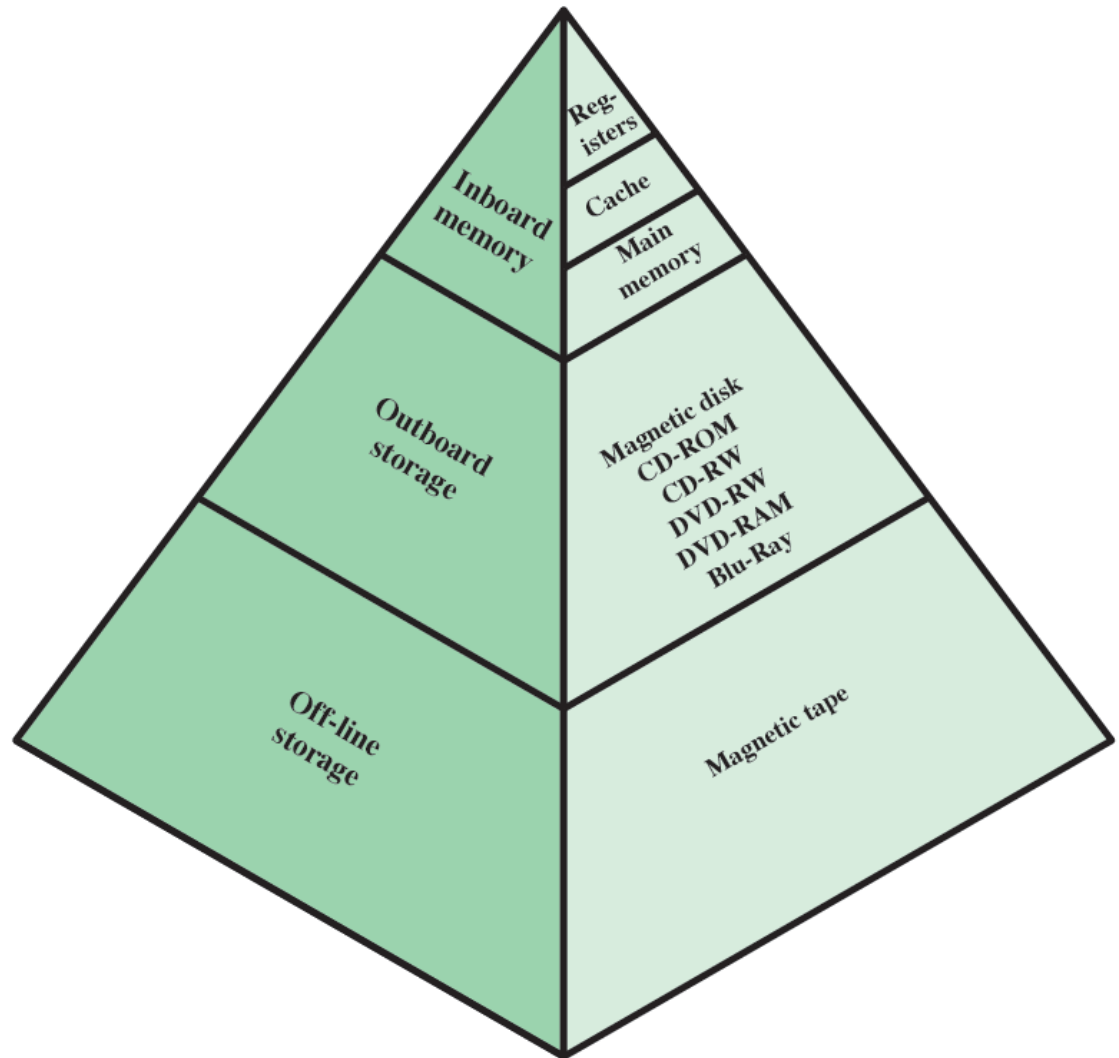

Figure 4.1 The Memory Hierarchy

-- Loppu --

- Akustinen elohopeaviiveputki
 - kvartsikide muutti sähkövirran akustiseksi signaaliksi (ja päin vastoin) pietsosähköisen ilmiön avulla
 - 1000 bittiä per 1.45m putki
 - Luku: odota, että oikea arvo ehtii putken päähän, lue se ja kirjoita se takaisin putken toiseen päähän
 - W. Shockley & J.P. Eckert, 1946
 - M. Wilkes, EDSAC – Electronic Delay Storage Automatic Calculator, 1949

